

մասամբ վերջացել է։ Բայց ցաւզը սրտի լսեցինք,
որ Արդուկինում վերջին ժամանակներս մի տիտուր
սկանդալ է տեղի ունեցել տեղային մի ուսուցչի
հետ նրա մի յօդուածի համար, որ տպվեցաւ «Սը-
շակի» մէջ։ Այստեղ մտաբերեցի ուսուցչի և թըր-
թակցի թշուառ զրութիւնը, որ օրերով մոտածում
է իր հայրենակիցների բարօրութեան մասին, աչ-
քի առաջ ունի նոցա օգուտը, բարին և որպէս
վարձ ստանում է ամրախից վայրենի հայնոյանք
և յիշոցներ։ Որտեղ թագաւորում է տփիտու-
թեան խաւարը, այնտեղ շատ են պատահում այդ-
պիսի գէպքեր։ Բայց թող չը վհատվեն բանսար-
կուների ինստրիվաներից ժողովրդի այն ժիր և աշ-
խատստեր զաւակները, որոնք դուրս գալով ժողո-
վրդի միջից ցաւում են նրա տփիտութեան վրա,
հետազօտում են նրա վերքերը, աշխատում են
որքան կարելի է զարմանել և առողջացնել, բայց
սպասած սիրոյ և յարգանքի փախարէն ստանում
են՝ ամսարգանք, հայնոյանք և վայրենի յիշոցներ...
Այդ շատ բնական է։ Այլպէս է վարպէլ ժողո-
վորդը իր բոլոր գործիչների հետ, իր բարեացա-
կամների հետ, իր վրա մտածողի հետ։ Բայց չը
պէտք է վհատվել. պէտք է աշխատել և յուսալ,
որ կը գայ ժամանակ (և այդ շատ հեռու չէ) որ
ամեն ոք կը ճանաչէ իր չարն ու բարին, իր պար-
ականութիւնը։ Երեան կը գայ խաւարի միմու-
լորակից պայցառ ճշմարտութիւնը իր բոլոր լոյսով
և այն ժամանակ նկատելի կը լինի բոլորը։ Բայց
վայ նրանց, որոնք մինչև այժմ աշխատում են
փակել լոյսի ճանապարհը, վայ նրանց, որոնք չեն
փորձում, իսկ գործողներին արգելք են լինում
և հալածում։

Պօղոս Բէպուլիեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ակադեմիոպոլ, 10 օդուստոսի

Հեռագիրներն և լրացիրները արդէն գումարին
ամիս սարսափելի հրդեհի մասին, որ տեղի է ունե-
անունս յուրիս ամսի 14-ին, Ս. Ղազարի Մը-
խիթարեան միաբանութեան մէջ:

Այսայտ պատճառութերից յառաջնյամ այդ սկզբ սափելի հրգմանը, մի քանի ժամեր մէջ ճարակվելով անխնայաբար լադել և կործանել է միաբանութեան հաստատած շինութեանց ամբողջ երրորդ մասը, նոյց տարիների ընթացքում վաստակած նիւթական միջոցները, նոյց դառն քրտինքով և ժրաջան աշխատութեամբ հաստատած և բարեկարգած ամենապատւական հայ տպարանը, մյն նշա-

իսաղաց և ահա այդ լոկ էր հակա-Ներսէսիանց

աւոր մամուլը, որը արդէն մի դարուց առելի հին
ոչխատել է քրանաջանապէս ծաղկեցնելու և տա-
ածելու մայրենի լեզուն և դարութիւնը հայ աղ-
ի մէջ և այսօր մի ամենացաւալի վախճանուվ
ուն է դառել կործանիչ հրգեհի զօրութեանը...
անքի փափկասուն, զիտնական միաբանները, ի-
ւանց զեռաբոյս աշակերտաներով, հրաշէջ մեղնա-
երի միջնորդութեամբ արիապէս երկար պատե-
ապմել են անռելի կրակի հոսանքի դէմ. նոքա-
զարդել են ձեռները, և կրակի բոցերին դէմ են
ցցել սրտերը, և քաջաբար ազատել են, մեզ, հա-
երիս համար ամենաթամապազին և իր հոռովհեամբ
պատկառելի զրազարանը, որը հազուագիւտ հնու-
թիւններ, ձեռազբեր ունենալուց յետոյ, հոչակ-
լած է նաև իր սեփական տապազրած մատենօք:
Միաբանութիւնը, թողած իր սենեակները, նիւ-
թական միջոցները հրգեհին զոհ, աշխատել է
անվեսա պահելու վերոյիշեալ անզին հնութիւն-
ները, որոնց պահելը, ամենամեծ ծառայութիւն և
զոհաբերութիւն պէտք է համարել նոցա կողմից:
Առհասարակ, հրգեհների սրաամձլիկ, կործանիչ
պատկերը իր ամենաթշուառ հստեսութիւններով
կարող է զգալ և մտածել միայն այն մարդը, ո-
րին դառն հանգամանքները երբեմն վիճակել են
ենթակայ լինելու այդ իրական դժբաղութեանը,
որի վախճանը պատկերացնում է մի ցաւալի և
ախտոր տեսարան:

կաղէզ հրդեսի աւորչ հասանքիմ, դաւուռը և կիսալսանձ, քայքայված և գետնի մակերեսովթին հաւասարած կոյտեր միայն, որոնք պատճառում են ամենաանզգայ սրտին անդամ ափստանք և ցաւ: Բայց, եթէ այզպիսի մի զժբազութիւն պատահում է մի անհատի, մի մասնաւոր շնութեան հետ, մնաք ցաւում ենք և ափստառմ, ապա որվան աւելի ցաւալի և զգալի պէտք է լինի այն ժամանակ, երբ այզպիսի զժբազութիւն պատահում է ոչ թէ մի մասնաւոր շնութեան հետ, այլ ազգային մի ամենաօգտակար և ամենամեծ հիմնար-
է ամենաօգտակար, որ ամենաանձնա-
նուէր ծառայութիւն է մատուցել հայ լեզուի
պահպանութեան, պայծառութեան և զարգացման,
որը մեծ փափոխութիւն է յառաջացրել մեր մաս-
ւոր զարգացման և հասարակական կեանքի մէջ:
Ահա այն հիմնարկութիւնն է զո՞ն գնացել ան-
խիզ հրդեհն, որը մինչեւ այսօր տուել է հայ ազ-
գին հարիւրաւոր իրթված և ընդունակ որդիք, որը
ժողովել է և պահպանել մեր հնութիւնները, մեր

մատենալրութիւնը և պատմ
սիկական լեզուն ազատել է լ
րակ հանել ու տարածել:
Այն հիմնարկութիւնն ենք աս
կարարում է և ծանօթացնում
որին հայ ազգի անցեալ փա
խ լեզուն, բարութիւնը, հնու
ղաքակրթութեան ընդունակ ս
ահանութիւնները:
Հարազրական մի յօդուածով ան
րում համառօտ գրութիւն ա
րեանների մյու բազմակողման
անց համար, որ նոքա արե
մնազրի օրից մինչև այժմ հա
թեան և մտաւոր զարգացմ
ու կոզմից աւելորդ ենք համ
սիթարեանների առաջադիմուկ
ան գործը կարօտ չէ թոյլ գ
լութեանը, նոցա անունը և հո-
է թէ հայ ազգի մէջ և թէ լու
Մեր օրավ, կարծում ենք, չը
թթ, ընթերցասէր և մտածող
ոչէր Միթթարեանների գործա
սրութիւնը, և չը խոսանվաճ
շատանքը:
Զը կայ այսօր, ասում ենք, ո
թերցասէր հայի տուն, որի գ
մնալաբառաւառը տեղը բռնած
արեանների յարդեկի աշխատո
ւապէս համարձակվում ենք ո
չ կայ ոչ մի բարեմիտ հայ,
արանութեան զարարումը և

Գուցէ և լինեն մարդկաք, որս
արեաններին կրօնական միակ
յղ, ի հարկէ, պէտք է լինի ա
րօնական տեսակէտով։ Բայց
ենանք Սխիթարեանների հաս
տթիւնը, եթէ անսաշառապէս
շաղագատնկը այս ներքին և
անգնները, որոնց չնորհիւ և ա
ռառաջացաւ այդ միարանութիւ
փատ և անհեռատես չենք լի
նեան մէջ։

Այդ միարանութեան սած հի
ներաստացին, որպէս մի ճշմար
ործու արենդայ, ամեն հայրա
թափառելուց յետոյ, երբ ոչ
թիւն և խրախոյս չը ստացա
պղի մտաւոր խաւարը, երբ
ան, անիմնայապէս հալածվեց
այրներից, դառն ձակատաղի

թիւնը, մեր հին ստից, և հրա-
մ, որ այսօր մա-
լուսաւոր աշ-
աւոր կեանքը, իւնը և նորա
նսաէական բա-
րելի ենք հա-
զ բերել Մխի-
մեծ ծառայու-
թն իրանց մեծ
լեզուի, պատ-
համար: Այդ,
ում, որովհետեւ,
ան և աշխատու-
ների պաշտպա-
ղը արգին յայտ-
ւոր աշխարհին:
ոյ ոչ մի բարե-
ց, որը չը ճա-
ռութեան օգտա-
ւ, նոցա անդուլ
մի բարեկիրթ և
սեղանի վրա իր
ը լինէին Մխի-
միւնները, և հե-
ածել, որ այսօր
ը ցանկար այդ
ոյութիւնից զրկ-

օտար երկիր և օտար հողի վրա նա մտածեց լու-
սաւորել հայ ազգի մտաւոր կարողութիւնը: Օտար
հողի, օտարի խնամակալութեան ակամայից յանձն-
ված այդ հայ միաբանութիւնը չէր կարելի որ
չընկնէր նաև օտարի ազգեցութեան տակ: Խնչպէս
հիմնադիրը, այնպէս և նորա արժանաւոր աշա-
կերաները, սուրբ պահեցին միաբանութեան նպա-
տակը և աշխատեցին, որքան կարելի էր, որքան
ներում էին ժամանակի հանդամանքները, լուսա-
ւորել հայերին: Ո՞ր ազգը, ո՞ր հասարակու-
թիւնը, ո՞ր մի միաբանութիւնը կարող էր ազատ
և ինքնորդէն գոյութիւն ունենալ նոյնանման հան-
գամանքների տակ: Եթէ Մխիթարեանների միա-
կողմանի (այդպէս ասած) կրօնական հրատարա-
կութիւնները չը կարողացան բոլոր ազգի համա-
կրութիւնը և սիրած շահել, այդ պակասը վասպէս
լցուցել է նոցա անթիւ գիտնական, պատմական
և այլ ամենապատւական և օգտաւէտ հրատարա-
կութիւնները, որոնք այսօր, առանց նեղ կրօնա-
կան հայացքով, խոստովանում են նաև օտար աղ-
գեր:

Իսկ հայ ազգը կարող է ուրամնալ:
Կարելի՞ է ուրանալ և չը խստավանել, որ Մխ-
իթարեանները հայ ազգի նուիրական համարած
լեզուն և դալութիւնը աղատեցին կատարելապէս
կորստից և կեանք տուին:

Կարելի՞ է ուրանալ, որ նոքա ժրաջան մելով
պէս թափառեցին զանազան հայաբնակ տեղե-
րում, և ամենախաւար տեղերից գուրս բերին միք
հայ ձեռագիր մատենագրութիւնները և լոյս աշ-
խարհ հանելով ծանօթացըրին մեզ մեր ամցեալի
հետ:

մեղաղին Միխ-
մանութեան մէջ,
ուշտ նեղայաց
իւ ի նկատի ու-
ստութեան պատ-
լայն հայացքով
աւաքին հանդա-
կնցութեան տակ
ու, մենք այնքան
մեր դատողու-
ագիրը, ՄԵՒԹՈՐ
լուսաւորեալ և
ակ երկիրներում
ու տեղից օգնու-
փարատելու հայ
պաշտելի արե-
հարազատ եղ-
տարաւ նրան
որ նոքա մինչև այսօր դաստիարակեցին հաղ-
բաւոր հայ մանուկներ և պատրաստեցին ընդունակ
գործիչներ:

Կարելի է ուրանալ նոցա և այն առաւելու-
թիւնը, որ ունեն նոքա լուսաւոր աշխարհի հետ
յարաքերութիւն և ծանօթութիւն կապած, նոքա
մեր կեանքը ծանօթացրին եւրօպական ազգերին
և նոցա լուսաւորութիւնը ծանօթացրին մեզ:

Նոքա ընդունակ են, և պատրաստական ութիւն
ունեն միջնորդ լինելու եւրօպական գիտութեան
հետ:

Բնական է, որ մարդկութեան ամեն մի գեր-
դաստան, ամեն ազգ և հասարակութիւն, ամեն
ընկերութիւն և միաբանութիւն, իրանց յառաջա-
զմութեան ընթացքի մէջ գործել են շատ ու շատ
նշանաւոր սիմալներ, բայց այդպիսի սիմալներ
ծառայել են ոչ թէ յետադիմութեան և անշար-
ժութեան, այլ աւելի կանօնաւոր և հաստատա-
քայլ յառաջադիմութեան:

լիբ նստած, ձևու-
լեզուին տալ, ի
սկ այս առթէն
հնդգինքին համար
ուրենան թէպէտ
այց ժամանակին
դասաւութիւն
որ դասաւուները,
ները, կը կարծեն
զէ շնած է: Այս
Սուրէնեսն, ուս-
ասրիարքին նայե-
ծիոքը ուժով մը
զարնելով «Ես ո
: Եւ պատրիարքը
և սինլոր արա-
կն, զէթ քովո ե-
րերանդ պազնեմ,
ո, կը յարէ Ներ-
արիմ, բայց ձեզի-
ւմ և անկէ վերջը
ողովը լուծել կը
չէ Փափակեան:—
ափոխանք պաշա-
մարտնչի: Պատ-
ք ոտքի կելէ, ա-
նն կարծես պիտի
ասրիարքը տեղէն
, ժողովուրդը կը
որ ջար կը կրեն
որներով, երեսի-
ու կը պոռան,
այ աթոռին վրայ,
շանաւոր անձինք
կը շին բազկե-
ին: Վերջապէս կը

